עין משפט
נר מצוה

מסורת הש"ס

קבלן הוה, הניחא למאן דאמר קבלן, אע"ג דלית ליה נכסים ללוה משתעבד אלא למ"ד אית ליה משתעבד לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר? איבעית אימא רב הונא הוה ליה ואישתדוף ואיבעית אימא אבא לגביה בריה שעבודה משעבד נפשיה [א] דאיתמר *ערב דכתובה, דברי הכל לא משתעבד, קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד, ערב דבעל חוב וקבלן דכתובה פליגי: איכא למאן דאמר אית ליה נכסי ללוה משתעבד לית ליה לא משתעבד ואיכא למאן דאמר אע"ג דלית ליה משתעבד, והלכתא בכולהו אע"ג דלית ליה [ב] נמי משתעבד לבר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לא משתעבד מ"ט מצוה קעביד ולא מידי [ג] *חסריה. ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה וקא גרשה לדביתהו שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא: ערב תנן, הקדש תנן, לוקח מהו? אמר ליה *תנא כי רוכלא ניחשיב וניזיל, נהרדעי אמרי דתנן תנן, דלא תנן לא תנן, אמר רב משרשיא מאי [ד] טעמא דנהרדעי? בשלמא הקדש משום ריוח דהקדש, ערב נמי מצוה הוא דעבד ולאו מידי [ה] חסריה אלא לוקח מכדי מידע ידע דכל חד וחד איכא עליה כתובה, אמאי ניזיל וניזבון איהו הוא דאפסיד אנפשיה:

מתני' המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב, אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא ב"ח את חובו אלא הפודה פודה ע"מ ליתן לאשה [ו] בכתובתה ולבעל חוב את [ז] חובו. הקדיש [ח] תשעים מנה והיה חובו מאה מנה *מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו: **גמ'** למה לי למימר הפודה פודה? *משום דר' אבהו דא"ר אבהו *שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. [ט] מתניתין דלא כרבן שמעון בן גמליאל דתניא *רשב"ג אומר אם היה חובו כנגד הקדשו פודה [י] ואם לאו אינו פודה ורבנן עד כמה? אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת [יא] עד פלגא:

מתני' אע"פ שאמרו *חייבי ערכין ממשכנין [יב] אותו, נותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש, *מטה מוצעת וסנדליו ותפליו לו, אבל לא לאשתו ולבניו, אם היה אומן נותן לו שני כלי אומנות מכל מין ומין: חרש נותנין לו שני [יג] *מצעדין ושני מגירות *רבי [יד] אליעזר אומר אם היה איכר נותן לו צמדו, חמר נותן לו חמורו, היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין [טו] (אומר) למכור את המרובה וליקח מן המועט אלא נותנין לו שני מינין מן המרובה וכל שיש לו מן המועט, *)המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו: **גמ'** מאי טעמא? דאמר קרא

אם

*) ב"ק קב: ב"ב קנא.

קבלן הוה · שהתפיסה רב הונא מטלטלי לכתובתה והיא השלימתו לאביו והייט קבלן שנושא ונותן ביד : **אי לית ליה** · נכסי ללוה בשעת הלואה לא משתעבד ערב באמירתו דכיון דאין לו ממה ליפרע מן הלוה לא גמר ומשעבד נפשיה : **דאיתמר** · לעיל קאי דאמרן הניחא למ"ד קבלן וכו': **ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד** · דמלוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר* לה דהא לא [טז]איהיבא זוזי : ולא מידי חסרה גרסינן: **ערב תנן** · דחיישינן שמא יעשו קנוניא עליו וידור הנאה : **לוקח מהו** · מי חיישינן לקנוניא שלאחר שתטרוף זו קרקע מן הלוקח, יחזירנה, וידור הנאה : **כרוכלא ליחשוב וליזיל** · כסוחר זה שמונה מעותיו כלומר תנא הני והוא הדין ללוקח : **ניזיל וניזבין** · בתמיה וכי היה לו לקנות : **מתני' והיתה עליו כתובת אשה** (א) · שקדמו גירושין להקדש דליכא קינוניא : **אלא הפודה פודה** · בעלים פודין אותן מן ההקדש בזול בדינר או בדבר מועט על מנת לשלם דודאי לא חייל עלייהו הקדש שהרי אינו שלו והאי דבר מועט משום גזירה הוא כדמפרש בגמרא : **מוסיף עוד דינר** · בעל חוב יוסיף עוד להלוותו דינר לזה ופודה את הנכסים האלו : **גמ' למה לי למימר הפודה פודה** · תשקול אשה ובעל חוב בלא פדיון דהא לא חל הקדש עלייהו [יז](ואין) אדם מקדיש דבר שאינו שלו : **דרבי אבהו** · בפ' בתרא (לקמן לג·) : [יח] **אם חובו כנגד הקדישו פודה** · בדבר מועט כדאמרן (ב) [יט] דהשתא איכא למימר כי אוזפיה מעיקרא אדעתא למיגביה מהנך נכסי אוזפיה ואי לאו דחובו יותר מהקדישו, לאו אדעתא (דהכי) אוזפיה אלא המוני [כ] המימניה, הלכך לא גבי מהקדש ל"א ואם לאו אינו פודה אלא בלא פדיון יקח והראשון שמעתי והוא עיקר : **ורבנן עד כמה** · סבירא להו דאדעתא דהני נכסי אוזפיה : **עד פלגא** · [כא] אבל בציר מפלגא לא : **מתני' ממשכנין אותו** · גזבר נכנס לבתיהן ונוטל בעל כרחן : **מזון וכסות ומטה [כב] ותפילין** · אכולהו מסיירינן לו מעות לקנותן אם אין לו : **מכל מין ומין** · שיש (לו) אומנות שצריכה ד' וחמש כלים : **מעצדין** · דלדור"ש · מגירה שייג"א סכין מלא פגימות וחותך מהר כעין שיש לעושי מסריקות: **לצמדו** · צמד בקר [כג] הן כלי אומנתו: **מין אחד מרובה ומין אחד מועט** · כגון ג' מעצדים ומגירה אחת טתן שנים מן המרובה והשלישית לגזבר : **וכל שיש לו מן המועט** · כמה שיש לו ולא זבנינא ליה אחריתי דכי היכי דעד השתא הוה סגי ליה בהכי השתא נמי תיסגי ליה : **המקדיש נכסיו** · תפילין בכלל נכסיו : **מעלין לו [כד] תפיליו** · ופודה אותן :

גמ'

ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו · תימה לרבי וכי לא ידע שבכל הש"ס דאשה גובה כתובתה מן הלקוחות כה]*ונהרדעי דאמרי נמי לא גביא אמאי אינה גובה מן הלקוחות ושמא י"ל שמכר נכסיו וגירשה מיד לכך היה חושש משום קינוניא אבל אם היה המכר קודם הרבה מן הגירושין שגירשה לאחר זמן לא הייט חוששין מן הקנוניא :

הפודה פודה · לפרש"י משמע דהייט האי דמפרש אחר כך הקדיש תשעים והיה חובו מנה מוסיף עוד דינר ואין הלשון משמע כן לפיכך נראה לפרש דהכא מיירי שאין בחוב כנגד הנכסים אלא מיירי כגון הקדיש מאה והיה בחובו נ' מנה וה"פ הפודה כל הרוצה לפדות יפדה מן ההקדש ויתן כנגד המותר שהנכסים יתירים על החוב ויצאו כל הנכסים לחולין ע"י כך שהרי כנגד החוב לא חל ההקדש והיה נראה שפדה הכל ולא אמרי' שיצא הקדש בלא פדיון והפודה יתן לאשה כתובתה או לבעל חוב :

מוסיף עוד דינר כו' · פירש"י בעל חוב יוסיף להלוותו דינר ופודה הנכסים האלו משמע לפירושו שהבעל חוב עצמו פודה ואין לשון המשנה משמע כן דקתני על מנת ליתן כו' לכן נראה לפרש שהלוה יוסיף להלוות עוד דינר ופודה הנכסים האלו כדי ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב חובו :

משום דר' אבהו · מכאן מביא רש"י *ראייה דהא דאמר רבא (כתובות דף נט:) הקדש מפקיע מידי שיעבוד דוקא הקדש דקדושת הגוף דאמיר אבל קדושת דמים לא דהא הכא דמן הדין אין הקדש חל על הנכסים כיון דמשועבדים הם ואין צריך פדיון אלא משום דר' אבהו שלא יאמרו כו' וספק ביד מורי אם הלוה אין לו כי אם מטלטלין דהייט קדושת דמים והקדישן הלוה אם יחול הקדש אם לא דודאי אם מכרן המכר מכר ולא יתפוס המלוה מיד הלוקח לפי שאין שיעבוד המלוה על המטלטלין אבל הקדש ספק הוא אם יחול עליהן ואין להוכיח מהא דפרש"י ההא דאמר רבא (ב"ק דף נג:) עשה שורו אפותיקי והקדישו אין ב"ח גובה הימנו דדוקא קדושת הגוף הוא דמפקיע מידי שיעבוד אבל קדושת דמים לא משמע אפי' מטלטלין אין ההקדש חל עלייהו אם הוא קדושת דמים אין זו ראייה דאפשר להעמידה כגון שהקנה למלוה מטלטלי אגב מקרקעי דכה"ג חל שיעבוד המלוה על המטלטלין כדאיתא פ' חזקת הבתים (ב"ב מד:) ואפי' מן הלוקח יגבה כו] ונראה דמתני' מיירי בכל נכסי בין מקרקעי בין ממטלטלי וקאמר דלא יחול ההקדש ואין צריכין פדיון אלא משום דר' אבהו*) :

ואם לאו אינו פודה · פירש רש"י ואם לאו דחובו יותר מהקדישו לאו אדעתא דהכי אוזפיה ליה עליו הלכך לא גבי מהקדש ל"א ואם לאו אינו פודה אלא בלא פדיון יקח והראשון שמעתי והוא עיקר עכ"ל אבל בתוספתא דמכילתין משמע כלישנא בתרא דתני בהדיא ואם לאו אין הקדשו כלום : **עד** פלגא · יש ליישב כשתי לשונות דכיון שאינו שוה אלא בציר מפלגא ודאי לאו אדעתא דהכי אוזפיה וללישנא בתרא כיון דהחוב טפי מפלגא לא חל הקדש עליו ולא שייך שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון :

אין

*)[ועי' היטב תוס' גיטין מ: ד"ה הקדש ותוס' ב"ב מד: ד"ה שורו]

רש"ק גרס ורכספא דאמר

יח א ב מיי' פכ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ו ועיין בהשגות ובמ"מ ובפי"ז מהלכות אישות הלכה ט טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ו ז :

יט ג מיי' פכ"ב מהלכות מלוה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ב :

כ ד מיי' שם הלכה ו ופי"ז מהלכות אישות הלכה ט ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע אה"ע סי' קב סעיף ו :

כא ה מיי' פי"ז מהלכות אישות הלכה י טור ש"ע שם סעיף ט :

כב ו מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה יד :

כג ז ח מיי' שם הלכה טו :

כד ט מיי' פ"ג מהל' ערכין הלכה טו [וכרב אלפס ב"מ פרק ט דף קלו.]

כה י מיי' שם הל' יז :

[פסחים לא. ובשאר דוכתי]

גיטין מט: ב"ב קטז:

[צ"ל חסרה]

[גיטין לג: וש"נ]

[פסחים לא:]

[ב"ק נג:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והיתה וכו' אלא כגון שקדמו: (ב) ד"ה אם חובו וכו' דהשתא אלא לדעתא דהכי נכסי אוזפיה אלא כמוני סימנים :

שיטה מקובצת

א] דאתמר ס"א אתמר : ב] ליה נכסי משתעבד תיבת נמי נמחק: ג]מידי חסרה אות י' נמחק : ד] מאי טעמיה אות א' נמחק: ה] מידי חסרה אות י' נמחק: ו] לאשה כתובתה אות ב' נמחק : ז] חובו · גליון נראה מדלא אמר מוסיף דינר אלא בסיפא משמע דרישא לא צריך ומיירי שהנכסים שהקדיש הם יתירים על הכתובה והחוב הלכך הפודה פודה כל הנכסים ע"מ ליתן לאשה כתובתה ולבע"ח את חובו ומותר הדמים יתן להקדש ואין צריך להוסיף דינר כיון שיש בפדיון מעות להקדש לא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון והכל פדיון אחד וחלק הכתובה והחוב נפדה אגב חלק ההקדש אבל בסיפא דהקדש תשעים מנה והחוב מאה מנה (צריך להוסיף דינר) ואין להקדש כלום ויאמרו הקדש יוצא בלא פדיון [צריך להוסיף דינר] · הרא"ש ז"ל: ח] הקדיש בתשעים מנה · עיין תשובת הרשב"א סי' תרי"ח : ט] הקדיש בתשעים מנה וכו' מתניתין : י] ואם לאו אינו פודה' פרש"י אינו גובה מן ההקדש דלאו אדעתא דהכי אוזפיה אלא המוניה הימניה ולא נראה לי דבכמה מקומות אשכחן דטורף מן הלקוחות אע"ג דאינו שוה כנגד חובו ולא אמרינן המוניה הימניה ועוד הוי ליה למימר ואינו גובה ופי' ל"א ואינו פודה אלא בלא פדיון יקח ואינו נראה לי עיקר ולי נראה עיקר וה"פ אם היה חובו כנגד הקדשו פודה פירוש מוסיף דינר ופודה לפי שדרך כל פודה הקדש מוסיף על כדי שויו ופודה שלא יבא ליהנות מן ההקדש כדאמרינן בפרק הזהב גבי מעשר שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו וכשחובו כנגד הקדשו הוא מוסיף על חובו מעט שלא לפדות בצמצום הואיל ויורד הקדש זה לתורת פדיון צריך לכלול ולפדות את הכל אבל אם החוב מרובה מן הנכסים אינו פודה ולוקח בלא פדיון כיון שהחוב מרובה ולא ירדו הנכסים לתורת פדיון ולא שייך למימר שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כיון שהחוב מרובה מן הנכסים וכולן משועבדים לחובו · הרא"ש ז"ל בתוספותיו : יא]עד פלגא' גליון שעד כאן רגילין בשומת קרקעות כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונית גבי שום היתומים וגבי אונאת קרקעות שעד כאן קיים המקח לפר"ת הלכך יש לחוש שיהו סבורין שצריך פדיון שאין זה יותר משוה בשוה ויתמהו אם לא יפדהו כלל אף אם יודעים שאין המשועבד צריך לפדיון יהיו סבורים שצריך לפדיון קצת שאי אפשר לצמצם מעותיו הרא"ש ז"ל בתוספותיו: יב] אותן נותנין :יג] שני מעצדין : יד] רבי אלעזר : טו] אין אומרים לו למכור מן המרובה וליקח לו מן המועט: טז] קא יהבא זוזי אות ו' נמחק: יז] עלידהו דאין אדם אות י' נמחק : יח] בתרא שאם : יט] דהשתא איכא למימר דכי אוזפיה: כ] הימוניה הימניה אות מ' נמחק : כא] פלגא אפילו לא שוה אלא פלגא דיש לך אדם עשיר שקונה קרקע פי שנים *בשוויה אבל : כב] מטה וסנדליו והפילין : כג] בקר שלו הן : כד] לו תפילין בדמים ופודה : כה] נהרדעאי ורב פפא : כו] יגבה ואומר דמתני'

ולא

רבינו גרשום

כדאמר לקמן] : קבלן הוה · כגון שהתפיסה לה בעלה כתובה בשעת נשואיה והיא נתנה לחמיה והוא האמין לבנו ולכך היה משועבד א"נ שאמר לה חמיה תן לבעליך ואני קבלן : אע"ג דלית ליה נכסי ללוה · בשעת קבלנות משעבד עצמו במקומו הלכך יכולה לגבות כתובה מחמיה : מאי איכא למימר' דקא ס"ד דרב הונא לא הוו ליה נכסי בשעה [שנעשה] אביו קבלן ולא נשתעבד · ואיבעית אימא אבא לגבי בריה משעביד נפש'ה למיהוי קבלן ואע"ג דלית נכסי לבנו: [קבלן דב"ח' דאמר למלוה תן לו ואני קבלן : דברי הכל משתעבד · דנעשה כמו שקבל מיד המלוה הממון] : מצוה הוא דעבד · שנזקק להשיאן לזוגן ולא מידי חסרה [לאשה] שלא קבל מידה כלום אלא דבור בעלמא אמר לה : ההוא גברא דזבינהו לנכסיה' בלא דעת אשתו : [וקא גרשה לדביתהו · והיתה רוצה לגבות כתובה מן הלקוחות: ערב תנן המגרש תנן הקדש תנן' שצריך להדירה הנאה דחיישינן שמא עשו קנוניא:לוקח מהו' מי צריך מוכר המגרש להדירה הנאה דחיישינן שמא עשו קנוניא על הלקוחות : תנא כי רוכלא כו' כלומר ה"ה ללוקח : דלא תנן לא תנן · לוקח שלא שנינו שיהא צריך להדירה אין מדירה] : משום רווחא דהקדש' נזקקין להדירה: ערב נמי משום דמצוה עבד · שוותן, משום הכי נזקקין להדירה שלא [יהא] אדם נמנע מלעשות מצוה: דכל חד וחד' שהוא נשוי מידע ידע דנכסיו משועבדין לכתובת אשתו אמאי זבין האי לוקח שלא מדעת אשתו הלכך אין נזקקין להדירה: אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש'להדיא דאין הקדש יוצא בלא פדיון והקדש נמי לא חייל עלייהו דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: אלא הפודה פודה כו'כלומר הרוצה לפדות אלו נכסים יכול לפדות בדבר מועט על מנת ליתן לאשה כתובתה כו' וכיצד פודה בדבר מועט הקדיש בצ'מנה והיה חובו ק' מנה מוסיףהב"ח עוד דינר ופודה את ההקדש באותו דינר ע"מ כו'אע"ג דאיכא למימר הואיל ולא הוי כנגד חובו לא ליפוק לחולין:ואם לא היה חובו כנגד הקדשו שחובו היה יותר אינו פודה הואיל דצריך להמתין שאילו מחיכן לגבות אותו מותר הכי נמי ימתין מכל החוב עד שיהא לו ללוה נכסים אחרים ואינו גובה כלום מן ההקדש: ורבנן · דמתני' : עד כמה · כלומר כמה יהא הקדש פחות מחובו שרשאי ב"ח להוסיף לו דינר וליטלו : עד פלגא · עד שיהא ההקדש אפילו כנגד מחצית חובו אבל אם הוא פחות מחצי חובו הואיל וצריך להמתין (סן) רוב חובו ימתין לכל החוב עד שיהא ללוה ויניח להקדש את שלו : [לו נותנין כסות ומזון אבל לא לאשתו ולא לבניו: מעצרין · פרידרש: צמדו צמד של שורים : היה לו מין אחד מרובה · כגון שהיה לו הרבה מעצרין וממין אחד מועט כגון שאין לו אלא מגירה אחת אין אומרים ימכור מן המעצרין שיש לו הרבה ויקח לו מן המועט כדי שיהו לו שתי מגירות : וכל שיש לו מן המועט · כלומר אין מוספין לו מן המועט אלא יתנו לו אותו עצמו ולא יותר הואיל ולא היה קודם לכן אלא אחד : מעלין לו תפילין · נוטלין ממנו תפילין שאף הן קרוי נכסים] :

עד

נושא
שיעבודים של
I ערב
א - לכתובה
ב - לחוב
II קבלן
א - לכתובה
ב - לחוב

נושא
המוכר נכסיו ואח"כ גירש את אשתו מהו להדירה (כמו במקדיש וערב) לפני שגובה כתובתה מהלקוחות

נושא
המקדיש נכסיו בזמן שנכבר היה עליו חוב או כתובת אשה (דבור גנוב)

נושא
אע"פ דממשכנין חייבי ערכין, בכל זאת משאירין להם כדי חייהם

* והאי מלוה סמך על נכסים אלו למרות שטוים חו' הסכום שהלוה, דאלו לא היה מוכן לקבל קרקע זו בתשלום חובו